

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2026|034 VAN 10 JULI 2026

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN HET LEOPOLD I-GEDENKTEKEN IN DE PANNE, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER BEN WEYTS VAN 2 JUNI 2026

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 10 juli 2026 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 2 juni 2026 een adviesvraag van Ben Weyts, Vlaams minister van Begroting en Financiën, Vlaamse Rand, Onroerend Erfgoed en Dierenwelzijn, over de voorlopige bescherming als monument van het Leopold I-gedenkteken in De Panne.

De commissie spreekt zich in dit advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming, met name: (a) het ministeriële besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan, en (d) het inhoudelijk dossier (incl. de documentatiebijlage).

2. Het Leopold I-gedenkteken in De Panne uit 1958 betreft een representatief voorbeeld van een grootschalig publiek gedenkteken gewijd aan de Belgische monarchie. De commissie vindt het allereerst positief dat een goed gedocumenteerd dossier voor advies voorligt. Hoewel dit beschermingsvoorstel tot stand kwam op ad-hoc basis, wordt het betreffende gedenkteken ruimer gekaderd binnen het geheel aan gedenktekens voor Koning Leopold I, andere vorstelijke gedenktekens uit de jaren 1950, alsook de historische link tussen de badstad De Panne en het Belgische koningshuis. De commissie apprecieert ook de uitvoerige duiding over architect Victor Martiny en beeldhouwer René Cliquet. Hieruit blijkt dat dit gedenkteken getuigt van een bijzonder ruimtelijk en architecturaal ontwerp.

De commissie wijst daarnaast op de gepaste timing van voorliggend beschermingsvoorstel. Het 200-jarige jubileum van België in 2030 biedt de gelegenheid om dit gedenkteken en andere herdenkings- en herinneringsplaatsen van de Belgische ontstaansgeschiedenis in kaart te brengen, te belichten en te valoriseren. De commissie stelt specifiek de vraag of er in aanloop naar dit jubileum vanuit het Vlaamse onroerenderfgoedbeleid nog gelijkaardige (beschermings)initiatieven zijn gepland.

3. Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de voorlopige bescherming als monument vast en verwijst naar het afbakeningsplan en de fotoregistratie die als bijlagen bij het besluit worden gevoegd. De commissie onderschrijft de beschermingswaardigheid van het gedenkteken.

Wat de voorgestelde afbakening van de bescherming betreft, merkt de commissie op dat deze naast het perceel van het monument (nr. 788) ook een deel van het openbaar domein vat. De commissie ondersteunt deze afbakeningskeuze, die gebaseerd is op de aanleg voorzien in de jaren 1970 als aansluiting op de Leopold I Esplanade. Uit het afbakeningsplan en het dossier valt slechts indirect af te leiden hoe die *‘oorspronkelijke toestand van de verharding en aanleg’* zich verhoudt tot de huidige (afwijkende) aanleg van het openbaar domein. Het lijkt de commissie daarom aangewezen de afbakening van de bescherming te verduidelijken op een overzichtsplan van de huidige toestand, dit ook gelet op de beheersdoelstelling over toekomstige omgevingswerken (zie par. 5 van dit advies).

4. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de erfgoedwaarden die de bescherming als monument verantwoorden en beschrijft de erfgoedelementen en -kenmerken.

De commissie vindt het positief dat behalve de architecturale, artistieke en historische waarde, ook een stedenbouwkundige waarde wordt toegekend. Het gedenkteken kent immers een uitgesproken perspectiefwerking en werd ontworpen in functie van een centrale inplanting op de aslijn van de latere 'Koninklijke Baan' (nu Leopold I Esplanade). De motivering van de stedenbouwkundige waarde vermeldt daarbij terecht dat het gedenkteken een blikvanger is vanop het strand en dat het de zee als achtergrond heeft. De commissie vraagt de betreffende zichtlijn van en naar het strand en de zee nog explicieter te benoemen in de motivering van de stedenbouwkundige waarde, met het oog op een vrijwaring van dit beeldbepalende uitzicht bij latere stedenbouwkundige ingrepen.

5. Artikel 3 van het ministerieel besluit formuleert de beheersvisie voor het monument. Positief is de voorziene geïntegreerde aanpak voor het ensemble alsook de nadruk op vakkundig onderhoud en conservatie van het monument.

De commissie vraagt wel de beheersdoelstellingen 4° en 6° sterker te verwoorden. Beheersdoelstelling 4° beperkt zich nu tot de '*wenselijkheid*' van het rechtzetten van onoordeelkundige ingrepen uit een vroegere onderhouds- en restauratiefase. Het lijkt de commissie evenwel noodzakelijk om deze ingrepen bij restauratie recht te zetten (o.a. de nefaste elastische voegen uit de jaren 1990). Beheersdoelstelling 6° over de afstemming van toekomstige omgevingswerken op de oorspronkelijke verharding en aanleg zal een belangrijke opwaardering betekenen voor het monument.

De commissie ondersteunt de intentie in beheersdoelstelling 5° om de oorspronkelijke vergulding van de Latijnse inscriptie op de portiek te hernemen. De commissie vraagt, in functie van die beheersdoelstelling, nog in het dossier te verduidelijken uit welke '*meerdere bronnen*' deze eerdere vergulding blijkt.

Daarnaast vraagt de commissie om de beheersdoelstellingen nader toe te lichten onder 'hoofdstuk 4. Beheersvisie' van het inhoudelijk dossier.

6. Artikel 4 bevat de generieke instandhoudingsvoorschriften voor het monument.
7. Artikel 5 bevat de toelatingsplichten die relevant zijn voor het monument. De commissie kan deze ondersteunen.
8. De commissie formuleert tot slot enkele detailopmerkingen:
 - a) In de tekst van het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit dient de correcte vermelding '*koning der Belgen*' te worden gebruikt;
 - b) Voetnoot 6 op pag. 5 van het inhoudelijk dossier stelt dat, ondanks de ontoegankelijkheid van het archief van Kanal Architecture, een '*beeld*' gevormd kon worden van de inhoud van het architectendossier op basis van de inhoudslijst. De commissie vraagt in deze voetnoot te specificeren om welke informatie het gaat en hoe dit in het historische overzicht is verwerkt, wat bijdraagt tot de transparantie van het brongebruik.
9. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming als monument van het Leopold I-gedenkteken in De Panne.

De commissie vraagt:

- te verduidelijken of er vanuit het Vlaamse onroerenderfgoedbeleid nog gelijkaardige (beschermings)initiatieven zijn gepland;
- de beschermingsafbakening te verduidelijken op een overzichtsplan van de huidige toestand;
- de motivering van de stedenbouwkundige waarde aan te vullen met de zichtlijn van en naar strand en zee;
- de beheersdoelstellingen 4° en 6° sterker te verwoorden en informatie toe te voegen i.f.v. beheersdoelstelling 5°;
- de beheersdoelstellingen toe te lichten in het inhoudelijk dossier.

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweirdt

Voorzitter